



Cussegl da vischnaunca 25-2009/2012
Seduta dils 16 da mars 2012

Protocol

dalla seduta dil cussegl da vischnaunca,
venderdis, ils 16 da mars 2012,
dallas 20¹⁵ – 23³⁰ uras en casa communal

Presidi: Rita Huonder-Tenner

Actuar: Ervin Maissen

Presents:

- | | | |
|----------------------------|---|--|
| a) Cussegl | Clemens Berther
Heinrich Berther
Robert Cajacob
Bernadetta Caminada-Mühlebach
Giusep Columberg
Emerita Flepp-Degonda
Victor Flepp
Pius Huonder | Martina Gienal-Caviezel
Rita Huonder-Tenner
Jordana Lozza-Desax
Pirmin Lozza
Pader Vigeli Monn
Flavio Murer
Alfred Spescha |
| b) Suprastonza
communal | Dumeni Columberg
Madlen Deflorin-Spescha
Cecilia Maissen-Desax | Roger Tuor
Iso Mazzetta |
| c) Collaboraturs | Andri Hendry | Werner Müller |
| d) Hosps | 7 personas | |

Presidenta dil cussegl da vischnaunca:

“Jeu beneventel vus alla ventgatschunavla seduta dil cussegl da vischnaunca dalla perioda d’uffeci 2009/12.

La dumengia vargada ei il pievel svizzer vegnius clamaus all’urna per decider sur da pliras iniziativas. L’iniziativa ch’ins aveva il pli grond sterment en la muntogna ei vegnida approvada dil suveran. Puspei ei seresultau che quellas iniziativas san esser problematicas ed ein pil pli strusch pusseivlas da realisar tenor intenziun dils iniziants. Momentan ei in embrugl sin palancau cantunal e federal. Gnanc ils iniziants san dir tgei che habitaziuns secundaras vul dir. Jeu giavischel che la suprastanza communal scleschi aschi spert sco pusseivel las consequenzas da quei conclus per nosa vischnaunca. La suprastanza communal vegn supplicada da nezegiar igl entir spazi legal per possibilitar als vischins sco a nos hosps habitaziuns primaras e secundaras.

Ils vischins da nosa vischnaunca meretan in grond laud e respect. Els han refusau l’iniziativa davart las habitaziuns secundaras ed approvau duas impurtontas fatschentas. La miglioraziun vegn ad haver in effect positiv sin l’entira vischnaunca duront in tschuppel onns. L’approbaziun dalla revisiun parziala dalla planisaziun locala ha il suveran era approvau cun in pulit resultat. Era quei ei in bien signal per il futur da nosa vischnaunca.

Deplorablamein ei nosa vischnaunca buca en in’aschi favoreivla situaziun sco la vischnaunca da Val nua ch’ils investurs sescarpan per investir. Mo forsa sa nosa suprastanza animar il renomau architect Zumthor da vegnir inagada sisum la Surselva e dar in impuls architectonic che activass nosa vischnaunca.

Inagada dapli ein era las pendicularas s’exprimidas sin via dallas medias pertuccont fatgs communalas. Cheu constateschan ins che la harmonia denter vischnaunca e pendicularas ei buca dil meglier. Jeu sperel che divergenzas vegnan lugadas en favur d’in bien futur turistic.

Oz sa il cussegl da vischnaunca dar la directiva pertuccont forestalesser e mirar sche tut il planisau tenor il program d’actividad ei vegnius realisaus ils davos 3 onns. Gie buca targlinar cun ideas ch’ein aunc buca stipuladas el program d’actividad. Jeu giavischel a Vus tuts in intressant e prospereivel cussegl.

Mortoris:

Cun in bien patratg lein nus seregurdar dils defuncts, Johanna Manetsch-Maissen da Mumpé Medel, naschida ils 4 da schaner 1926 e morta ils 25 da schaner 2012; Ida Meier da Vitg, naschida 29 da november 1926 e morta igl 1. da fevrer 2012; Franz Duff oriunds da Sumvitg, naschius ils 30 d’october 1936 e morts igl 1. da fevrer 2012; Katharina Zazzi-Laim da Vitg, naschida ils 8 da schaner 1940 e morta ils 5 da fevrer 2012 e Dora Haslimeier-Truaisch naschida ils 23 da fevrer 1936 e morta ils 13 da fevrer 2012. Ils defuncts ruaussien en pasch”

Cussegliera Martina Gienal

Propona da tractar la fatschenta previda sut tractanda 4 sco tractanda 2.

Cussegliaer Heinrich Berther

Sustegn quella proposta. Cheutras savein nus dar la duida peisa alla tractaziun dil program d’actividad.

Decisiun

Cun 15 encunter 0 vuschs approbescha il cussegl da vischnaunca la midada dalla gliesta da tractandas che secloma sco suonda:

- Tractandas:*
1. Protocol nr. 24-2009/2012
 2. Program d'activitad 2009 – 2012: Actualisaziun e controlla (messadi nr. 37-2009/2012)
 3. Cuminonza da maschinas forestalas Cadi: Participaziun e statut (messadi nr. 39-2009/2012)
 4. Revisiun parziala dalla lescha davart ils dretgs politics (messadi nr. 38-2009/2012)
 5. Postulat per in register public dils defuncts dalla vischnaunca da Disentis/Mustér: Risposta (postulat nr. 4-2009/2012)
 6. Postulat per ina elaboraziun d'in pareri entras in biro specialisau partenent "zonas tempo 30": Risposta (postulat nr. 5-2009/2012)
 7. Ura da damondas (conform ad art. 44 dil regulativ da fatschentas)

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér
La presidenta: Igl actuar:

Rita Huonder-Tenner

Ervin Maissen



Cussegl da vischnaunca 25-2009/2012
Seduta dils 16 da mars 2012

1. Protocol nr. 23-2009/2012

Presidenta dil cussegl da vischnaunca

Il protocol ei vegnius tarmess tier per posiziun. Enteifer ils 5 dis fixai ei vegniu inoltrau neginas objecziuns.

Il protocol nr. 24-2009/2012 dalla seduta dils 18 da schaner 2012 vegn approbaus senza opposiziun.

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér
La presidenta: Igl actuar:

Rita Huonder-Tenner

Ervin Maissen



Cussegl da vischnaunca 25-2009/2012
Seduta dils 16 da mars 2012

2. Program d'activitad 2009 – 2012: Actualisaziun e controlla (messadi nr. 37-2009/2012)

President communal

Il program d'activitad vegn elaboraus per ina perioda d'uffeci e mintg'onn actualisau. El medem mument eis ei era ina controlla da quei ch'ei vegniu realisau. Sch'ins repassa quei vast program, constatesch'ins cun satisfacziun, che biaras fatschentas ein realisasadas ni sin buna via da vegnir realisasadas. La bilanza dils quater onns vargai ei fetg positiva. Quei success ha pretendiu in enorm engaschament da tuts pertuccai. El center stat la revisiun totala dalla constituziun communal cun la midada dallas structuradas politicas. Con grev ch'ina tala midada ei, atesta la vischnaunca da Domat. Las autoritads havevan previu ina revisiun dalla constituziun communal cun adossar dapli competenzas alla suprastanza communal. Il pievel ha denton refusau quei project la dumengia vargada. Denter auter fuva ei previu da conceder alla suprastanza communal in augment dalla competenzaa finanziaria per la cumpra da terren. Entochen oz astgan ins constatar che las refuormas ein per gronda part realisasadas e gartegiadas. Il suveran ha entochen oz renviu negins projects. Quei ei in bien attest, che las autoritads gaudien la confidanza e ch'ei regi ina buna entelgientscha, quei era grazia ad ina comunicaziun transparenta e sincera.

L'engrondaziun dalla casa da tgira Sursassiala sa finalmein vegnir realisada a Mustér e las lavurs s'avonzan tenor program. Las grondas lavurs ein surdadas ed ins ha entschiet quest'jamna cun las lavurs da construcziun. Il menaschi provisorii a Curaglia funcziuna bein. Il provisorii en Claustra ei ton sco preparaus ed ils 10 d'avrel 2012 vegn la secunda part dils cussadents dislocada.

Era la realisaziun dalla impurtonta Ovra Russein ei sin buna via. Per saver entscheiver la primavera 2013 cun las lavurs dil project sco tal, prefinanziescha e construescha la vischnaunca da Sumvitg la via nova viers Barcuns. Cheu havein nus da sbatter cun las organisaziuns per la protecziun digl ambient. Denter auter fan quellas la pretensiun stupida che la via stoppi vegnir refatga suenter che l'ovra seigi construida. Gest la realisaziun da quella via ei stada ina pretensiun centrala per dar la concessiun.

Il concept davart habitaziuns secundaras sco quel ei vegnius presentaus a caschun dalla seduta digl emprem da fevrer vegn persequitau vinavon. Sin fundament dalla decisiun dil pievel svizzer dils 11 da mars 2012 croda igl instrument perviu per la contingentaziun. Quel ei buca pli necessaris. Ton pli gronda muntada obtegn la taxa directiva.

Grazia all'enzonaziun dil terren ella zona speciala Disentiserhof ei ina sligiazion pil Hotel Disentiserhof sin buna via.

Davart dalla vischnaunca han ins priu tuttas decisiuns per preparar il project per stabiliments d'ennevar. La suprastonza communal ha concediu ils credits per la revisiun parziala dalla planisaziun locala e less suttametter quella fatschenta l'entschatta digl onn 2013 alla votaziun dil pievel, aschinavon che las pendicularas Mustér SA han semtgau ad uras la documentaziun necessaria. Igl engaschament da quella vart sto vegnir intensivau, sch'ins vul contonscher quella finamira. Plinavon sustegn la vischnaunca in studi per sclarir las pusseivladads per ina finanziaziun dalla infrastruttura turistica, specialmein ils stabilliments d'ennevar. Las comunicaziuns publicas dall'interpresa secloman tut auter ed ein nuncapeivlas, tonpli che tut ei semtgau per preparar e relisar differents projects comunabels.

Concernent las habitaziuns secundaras ei la situaziun semidada da rudien dapi l'approbaziun dall'iniziativa Weber. La suprastonza communal examinescha quella nova situaziun e vegn a prender ellas proximas jamnas las disposiziuns adattadas.

Presidenta dil cussegl da vischnaunca

La debatta d'entrada ei buca necessaria tier quella fatschenta, aschia ch'ins passa ladinamein tier la discussiun generala.

Discussiun en detagl

0. Activitad en general e renovaziun dallas structuradas

Cussegliaer Heinrich Berther

Sutlingescha l'impurtonza dil plan d'activitad. El spetga da mintga commember dalla suprastonza ina cumpletaziun orala dallas lavurs exequidas e las aspectativas pil futur. Els disponan d'ina profunda investa en lur departaments e san cheutras dar ina buna informaziun. En quei senn spetga el era che la discussiun sappi vegnir reducida sil pli necessari.

President communal

La suprastonza communal sustegn l'economia cun mesiras planisatorias e cun simplificar las proceduras. In pèr cavazzins ein la zona da mistregn a Pignola (che vegn prevedentamein aviarta uonn) e las zonas specialas Acla da Fontauna resp. Disentiserhof. Da menziunar ei era la zona da habitar al Crest d'Acletta nua la vischnaunca ha enzonau ils 30 da november 2008 ca. 9'000 m² a posta per che las pendicularas sappien recaltgar ils mieds finansials per realisar ils stabiliments d'ennevar. Igl ei donn ch'ellas han buca agiu pli spert e realisau ina surbaghegiada, tonpli che la vischnaunca ha ils davos treis onns adina puspei supplicau ellas da nezegiar quella schanza.

In impurtont project ei la realisaziun d'ina taxa directiva per habitaziuns secundaras. Quella duei effectuar ina meglia occupaziun dallas habitaziuns secundaras e procurar mieds finansials supplementars per l'infrastruttura turistica. Ins quenta saver suttametter quella fatschenta el decuors digl atun al cussegl da vischnaunca.

Cussegliaer Clemens Berther

El Center da sport e cultura ein las structuradas era vegnidas adattadas. Eis ei pusseivel d'aschuntar al rapport da gestiun in organigram dallas structuradas dil CSC?

President communal

Quella damonda duei vegnir dilucidada a caschun dalla proxima seduta dalla suprastonza communal cun la cumissiun da gestiun.

Cusseglier Pirmin Lozza

Cura san ins quintar ch'ina decisiun davart ina reducziun dil pei da taglia seigi pussevla?

President communal

Sco declarau repetidamein duei quella damonda vegnir discussiunada el rom d'in pachet ch'ensiara tuttas spartas finanzialas ed economicas. La taxa directiva per habitaziuns secundaras ein in da quels instruments. Ei fa denton negin senn da sediscuorer sur da quellas damondas isoladamein, tonpli ch'ina reducziun dil pei da taglia effectuescha che las considerablas contribuziuns dall'ulivaziun da finanzas van a schmerscha.

Cussegliera Emerita Flepp

Co sesviluppescha la collaboraziun sil sector turistic cun ils projects San Gottardo e cun Tujetsch ed Ursera?

President communal

Dapresent ein tschun studis en lavur. Tuts pertuccan sin ina moda ni l'otra la collaboraziun denter las destinaziuns sco era cun las pendicularas. Denter auter settracta ei dil project optima concret che duei realisar la resoluziun ch'il cussegl da vischnaunca ha priu il zercladur 2011. La suprastanza communal ha denter auter intervegniu cun success en favur dallas Pendicularas Mustér SA, numnadamein ch'ellas vegnien era integradas ellas discussiuns concernent colligiaziun dils territoris da skis Ursera - Sedrun. Ulteriuramein cuoran contractivas per crear ina societad anonima che duei surprendre l'incarica dall'uniun actuala Sedrun Mustér Turissem. Las accias duein vegnir repartidas aschia, ch'ei exista negina dominonza da singuls acziunaris. La suprastanza communal ei promta da segidar cul capital d'acziuns, quei per evitar ina bloccada da quella fatschenta. L'instituziun duei vegnir liberada dall'influenza politica.

In ulteriur studi sefatschenta cun models da finanziaziun per l'infrastructura turistica en special ils stabilliments d'ennevar. Plinavon vul ins el rom dad in studi mirar co activar ils potenzials particulars da Mustér e Tujetsch.

Cun interess persequiteschan ins las contractivas denter las pendicularas d'Ursera e da Sedrun d'ina vart e cun Skistar da l'otra vart, che vul evt. surprendre l'avertura dil territori da skis d'Ursera e Sedrun.

Cusseglier Heinrich Berther

Eis ei - a vesta dalla fatschenta speciala - pusseivel da prender pli che duas gadas il plaid?

La presidenta ei promta da far tier quella fatschenta ina excepziun.

L'economia ei in punct central per vischnaunca e regiun. Perquei eis ei necessari ch'ins detti tier la repartiziun dils departaments la duida atenziun al departament d'economia. Actualmein vegn quel tgiraus entras in econom. Quei ei forsa buca adina il cass. Perquei eis ei necessari ch'ins risguardi cheu da speciala moda las habilitads personalas.

La decisiun davart la limitaziun da habitaziuns secundaras ei ina decisiun democratica. Era sche nus deplerein quella decisiun, essan nus obligai d'observar ella. Co vegn quella decisiun interpretada pigl onn 2012, tgei consequenzas ha quella per l'economia? Actualmein ein las informaziuns difusas e negin sa propi en tgei direcziun che la situaziun duei sesviluppar. Per la regiun sa quei haver consequenzas per plazzas da lavur, ins quenta cun ina reducziun d'entochen 20%. Tgei consequenzas sa quei haver pil pei da taglia? Quenta la suprastanza communal revegnir al conclus davart la zona da planisaziun?

La situaziun dalla vischnaunca ei semigliurada marcantamein ils davos onns. Igl ei stau pusseivel da reducir il deivet da 18 sin 15 milliuns. Quellas stentas astgan buca vegnir interruttas. Bunas finanzas ein necessarias per seposiziunar sco center regional. Tgei ponderaziuns fa la suprastanza communal per reducir vinavon il deivet?

La tenuta dalla suprastanza communal da sustener l'economia cun mesiras da planisaziun e cun fixar bunas cundiziuns da rama enstagl da conceder mieds finansials ei la dretga strategia. Tgei capescha la suprastanza sut infrastruttura turistica? En certs loghens ein buca mo ils indrezs d'ennevar ina part dall'infrastructura, mobein era las pistas.

President communal

L'idea concernent il departament d'economia vegn la suprastanza a ponderar. Sin fundament dall'approbaziun dall'iniziativa davart las habitaziuns secundaras vegn la suprastanza communal a reponderar las disposiziuns pridas. Ellas proximas jamnas vegn la Confederaziun a prender las empremas disposiziuns e recumandaziuns. Il Cantun ha formau ina gruppa d'experts alla quala era nies cusseglader giuridic fa part. Entochen miez avrel vegn la suprastanza communal a prender ina decisiun concernent la zona da planisaziun.

La reduziun constanta dil deivet ei veramein in success, denton astgan ins buca piarder ord egl las investiziuns. Grazia al favoreivel quen 2011 duess il deivet aunc inagada serecuperar. En quei connex eis ei da menziunar la mort prematura dil revisur Arne Nold. Tuttina eis ei stau pusseivel d'engaschar in revisur e cheutras d'observar il program da revisiun, aschia ch'il quen sa vegnir suttameis sco previu al cussegl da vischnaunca.

Concernent l'infrastructura turistica plaidan ins actualmeins sulettamein dils stabiliments d'ennevar. La suprastanza communal less porscher in susteniment senza stuer impunder daners da taglia.

L'entschatta settember 2011 ha giu liug ina sentupada denter ils exponents dallas Penderas Mustér SA, digl Uffeci cantunal per economia e turissem e dalla vischnaunca per reglar las incaricas dils pertucchai. Lu eis ei vegniu fixau che la vischnaunca procuri la revisiun dils mieds da planisaziun, ferton che las penderas preparien il project concret cun las indicaziuns necessarias per la revisiun parziala dalla planisaziun locala. Apparentamein sutschazegian las penderas las pretendiuns concernent la documentaziun. Specialmeins vegn pretendiu in examen ecologic.

La suprastanza communal ei en mintga cass intenziunada da reveder aschi spert sco pusseivel la planisaziun per ch'ins sappi realisar ils stabiliments d'ennevar. Quei dependa primaramein dallas penderas.

Igl ei aunc buca enconuscent tgei consequenzas che l'iniziativa Weber ha pil resort da vacanzas Sawiris ad Ursera e per il svilup turistic. Quella situaziun malguessa savess periclitare la colligaziun dils territoris da skis.

1. Collaboraziun intercomunala

President communal

La visiun per realisar ina vischnaunca en Sursassiala ei sesviluppada ad ina necessitad. La restructuraziun dil cumin ei gartegiada. Ins sa sedumandar, schebein ei fuss buca indicau da surdar al cussegl da cumin la funcziun d'ina radunanza da delegai per tuttas corporaziuns sin plaun dil cumin.

Cusseglier Clemens Berther

Il sistem d'informaziun dalla mesiraziun fonsila GIS dat ina survesta davart differents indicaturs. Tier las vischnauncas da Medel e Tujetsch ein buca mo las parcelas indicadas, mobein era ils proprietaris. Tenor indicaziun dil register fonsil decida la suprastanza communal tgei indicaturs ch'ei accessibels publicamein. Pertgei ei quei buca era succediu a Mustér?

President communal

Schebein ins dat liber publicamein las indicaziuns pertuccont ils proprietaris ei ina damonda dil schurmetg dallas datas. La suprastanza communal vegn denton a sefatschentar cun la damonda.

Cusseglier Heinrich Berther

Ferton ch'ins ha sin palancau cantunal promoviu sur onns la collaboraziun denter las vischnauncas ein ins ussa plitost intenziunai da promover fusiuns. Il Cantun ha reservau per quei intent 272 milliuns francs. Per esser preparaus per ina fusiun eis ei necessari da rinforzar l'atgna posiziun, per che nosa vischnaunca seigi attractiva per autras vischnauncas.

Grazia als menaschis da mistregn e d'industria sco la Distec ed auters menaschis innovativs el baghetg dalla Südostschweiz, mo era dil gimnasi gauda nosa vischnaunca ina posiziun speciala. Tut quellas particularitads dattan la caparra per ina certa independenza economica. Quella posiziun particulara cun ina irradiaziun anoviars sto vegnir nezegiada. Leutier vegn la situaziun da traffic cun dus pass. Ils davos onns ha la vischnaunca saviu generar entradas supplementaras ord las ovras hidraulicas. Grazia all'Ovra Russein astga la vischnaunca spitgar ulteriuras entradas supplementaras. Ei sa perquei buca esser che la vischnaunca sto far concessiuns extraordinarias visavi autras vischnauncas p. ex. per scolars d'ordeifer.

President communal

Concernent las damondas da collaboraziun e da fusiun ei previu ina reuniun dallas suprastanzas communalas da Sursassiala.

Cusseglier Heinrich Berther

L'iniziativa davart la limitaziun da habitaziuns vegn evtl. ad activar pli spert che quei ch'ins s'imagina activitads en direcziun da fusiuns.

2. Scolaziun

Cusseglier Heinrich Berther

La scola media claustrala gauda ina buna reputaziun. Aschia s'engaschan in tschuat anteriurs scolars, attaschai alla claustra ed alla regiun, en posts da gronda muntada per la scola gimnasiala. La digren marcanta dallas naschientschas vegn a sefar el cumbat per scolars. Aschia ei il diember da naschientschas sereducius igl onn 1960 da 3560 sin 1'480 igl onn 1995. El decuors dils onns 2000 entochen 2010 ha ei dau in'ulterira reducziun da 25%. En vischnauncas vischinontas instruescha in scolast sil scalem superiur per part mo treis scolars per classa. Autras vischnauncas han duront onns giu mo ina naschientscha per onn. Denton eis ei indispensabel d'investar en favur d'ina buna scolaziun. Tier la tractaziun dil project Ovra Russein ha il votant supplicau d'applicar ina part dil recav per la scolaziun.

Cusseglier Clemens Berther

Sustegn las ponderaziuns da cusseglier Heinrich Berther. El appellescha da promover la collaboraziun cun il gimnasi claustral.

Geraua Madlen Deflorin-Spescha

Ei cuoran contractivas per intensivar la collaboraziun denter il scalem superiur e la scola media. Aschia ha era giu liug ina scuntrada dils cussegls da scola dallas vischnauncas da Sursassiala cul rector dil gimnasi. Ins sestenta da far diever dallas paucas pusseivladads ch'existan.

La scola ei cumbinada cun bia emeziuns. Perquei eis ei era capeivel che mintga vischnaunca sedosta entochen il davos mument avon che sligiar la scola. Pressiun gida en quels graus pauc. Ei sa esser che tutta attractivitat ei vana, sch'ins ei buca tschercaus. Cun la vischnaunca da Medel han ins per exempel tschercau ina collaboraziun cul meinascola. Pil mument ei quella collaboraziun buca giavischada. La situaziun sa semidar sin fundament dalla nova lescha da scola.

Cusseglier Heinrich Berther

Sin quei sector san ins sfurzar nuot, ins sto mirar d'esser aschi attractiv ch'ei vegn fatg diever dalla purschida.

3. *Giuventetgna – cultura e temps liber*

Cusseglier Alfred Spescha

Il cussegl da vischnaunca ha giu concediu in credit da frs. 180'000.-- per colligiar il Center da sport e cultura cul scaldament central, sco era in credit da frs. 100'000.-- per adattar las installaziuns internas dil CSC. Funcziuna il scaldament ed ein las lavurs terminadas? Co se presenta la situaziun per la sanaziun dalla piazza da ballapei e las ulteriuras plazzas el liber?

President communal

La colligiaziun cul scaldament central ei succedida e funcziuna dapi l'entschatta october. Pendent ein las adattaziuns dallas installaziuns e dils pilotadis interns. Cheutras manca la pusseivladad da direger il scaldament. Consequentamein vegnan ils cuosts da scaldament ad esser quest unviern ordvart aults.

La sanaziun dalla piazza da ballapei e dallas ulteriuras plazzas sto vegnir exequida da fatschentas specialisadas. Per quellas lavurs succeda la submissiun sin invitaziun. Sin la fin dalla stad duessen tuttas lavurs da sanaziun esser terminadas.

Cusseglier Robert Cajacob

Fatgs da cultura ein d'impurtonza per la societad. En quei senn ei la casa da scola a Segnas da gronda impurtonza per la cultura dil vischinadi da Segnas. La comunicaziun dalla suprastanza, ch'ins vegli vender la casa da scola a Segnas, ha evocau gronda malaveglia eifer il vischinadi da Segnas.

Actualmein fan sper il chor baselgia da Segnas differentas instituziuns diever dalla casa da scola. Ina vendita dalla casa da scola havess per consequenza, che la suletta pusseivladad da far cultura a Segnas e da s'entupar tier differentas occasiuns vegness destruida. Segnas ch'ei in dils gronds vischinadis porscha tuttina aunc differentas pusseivladads turisticas cun camps e habitaziuns da vacanzas. Ina vendita dalla casa vegness ad evocar gronds disvaris. Perquei spetga il vischinadi che la casa da scola vegni buca vendida.

President communal

La vischnaunca ha stuiu anflar soluziuns per differentes baghetgs da scola a Mumpé Medel, Mumpé Tujetsch, Cavardiras e Disla. Il cussegl da vischnaunca ha dau l'incarica alla suprastanza communal da ponderar tgei far cun quels objects.

La casa da scola a Segnas vegn plitost duvrada pauc. Perquei ha la suprastanza communal offeriu pli baul la casa da scola al vischinadi da Segnas. Lez ha buca fatg diever da quella pusseivladad. Igl ei da qunitar en paucs onns cun ina sanaziun. Perquei ei la suprastanza communal s'occupada intensivamein cun la damonda d'ina vendita. Ella ei denton bugen prompta d'examinar ideas per bunas soluziuns. Entochen oz ha il vschinadi da Segnas denton buca priu posiziun sin l'idea da vender la casa da scola.

Cussegliaer Flavio Murer

La risposta dil vischinadi da Segnas ei aunc buca arrivada, sesanfla denton sin via e quei en fuorma d'ina petiziun dil vischinadi da Segnas e Mumpé Tujetsch. La petiziun vegn era sustenida da vischins ordeifer il vischinadi. Actualmeins vegn la casa da scola nezegiada entras differentas insituziuns. La vendita dalla casa da scola füss buca mo ina sperdita per la cultura dil vischinadi, mobein era per uniuns ed instituziuns ordeifer il vischinadi che fan stediamein diever dil baghetg a Segnas. Il cusseglier surdat al president communal la petiziun ch'ei vegnida sutscritta da bunamein 250 vischinas e vischins.

Cussegliaer Robert Cajacob

Il vischinadi ha reagiu sin la posiziun dalla suprastanza communal. Gia pli baul ha el giu priu posiziun encunter ina vendita dalla casa da scola. Ina ponderaziun da vender il baghetg po esser giustificada sch'ins fa in di negin diever dalla casa. Il mument ei quei denton buca il cass.

Cussegliaer Clemens Berther

Menziunescha duas ulteriuras caussas en connex cun la casa da scola Segnas, numnadamein in mir ch'impedescha apparentamein il bus da semanar avon scola, sco era la tschenta da transportar stialas pil scadament che fa ina miserabla cumparsa. A vesta ch'ins vul mantener il maletg dil vitg, duess ins far atenziun a quellas caussas. Evtl. füss ei era pusseivel d'anflar per ina part dalla casa da scola in auter diever, per exempel ina habitaziun.

4. *Sanadad – Casa da tgira*

Cussegliaer Clemens Berther

Cun ina buna purschida dil traffic public san ins possibilitar ch'ils seniors san star pli ditg a casa. Co se presenta la situaziun cul project vegliadetgna sco schanza? Ei quei project aunc actuals?

Gerava Cecilia Maissen-Desax

La cumissiun vegliadetgna sco schanza ei aunc buca vegnida sliada. Il mument ha la suprastanza communal dau pli bia peisa alla casa da tgira, nua ch'igl ei previu da scaffir ina partiziun da demenza e d'integrar il spitex. Igl ei previu da far diever da quella partiziun era da maniera ambulanta, aschia ch'ils pazients san turnar a casa la sera. Il project vegliadetgna sco schanza ei s'entardaus muort munconza da mieds finansials, denton era muort sustegn davart certs cercchels.

Gerava Roger Tuor

Menziunescha la lavur dalla grupp da coordinaziun ZAV che vegn a presentar el decours digl avrel 2012 in rapport che va en direcziun dil project vegliadetgna sco schanza.

Cussegliaer Robert Cajacob

Ha rimnau experientschas sco meinacasa dalla Casa da tgira Sogn Martin a Trun. El fa era part dalla cumissiun vegliadetgna sco schanza.

Schegie che la damonda suenter habitaziuns para dad esser dada, va ei tuttina fetg vess da bandunar las atgnas preits. Dacuort ha la Casa sogn Martin saviu retrer pliras habitaziuns per attempai. Las duas habitaziuns affittadas vegnan denton occupadas da personas che s'udessen muort lur situaziun da sanadad plitost en la partiziun da tgira ch'en ina habitaziun per attempai.

Cusseglie Heinrich Berther

Spitgass informaziuns pli detagliadas davart las retschercas ed ils resultads dalla cumissiun vegliadetgna sco schanza, cunzun pertgei ch'ins ei buca s'avanzaus pli lunsch cun las preparativas.

Geraua Cecilia Maissen-Desax

La cumissiun ha dau giu siu rapport alla suprastanza communal il matg 2010. Ella ha sclariu differentas damondas fetg detagliadamein. Denter auter ha era giu liug ina retscherca a basa d'in questunari tier las personas pertuccadas. Ils resultads dalla retscherca ein vegni evaluai ed ein cunteni el rapport. Perquei che las finanzas mauncan, eis ei buca stau pusseivel d'elaborar in studi, numdi da realisar las habitaziuns. Per saver sclarir la damonda dalla finanziaziun fuss ei indispensabel d'elaborar in studi. Ord vesta digl interess documentaus, savess ins quintar cun in basegns. Previu era in project da ca. 15 habitaziuns. Aschinavon ch'ins sa buca affittar tuttas habitaziuns ad attempai, fuss ei pusseivel d'affittar singulas habitaziuns a famiglias giuvnas.

Cusseglie Giusep Columberg

Denter auter vegn ei fatg menziun da cuosts supplemetars sil sector da tgira. Han quels consequenzas mo per las treis vischnauncas da Sursassiala ni ei quei in problem che pertucca tuttas vischnauncas?

Geraua Cecilia Maissen-Desax

Tenor la nova lescha da sanadad digl emprem schaner 2011 vegnan ils cuosts da menaschi restonts per la tgira reparti da niev. Aschia ston las vischnauncas separticipar cun 75% ed il cantun mo pli cun 25% als cuosts restonts. Quella situaziun sepresenta per tuttas vischnauncas el Grischun. La vischnaunca sto era quintar cun in augment dils cuosts per ils spitals e quei sin fundament dil sistem da pauschalas tenor cass (Fallpauschale).

Cusseglie Clemens Berther

Sedamonda, sin fundament dils votums curdai, sch'ins vul buca surschar la realisaziun da habitaziuns per attempai ad instituziuns privatas.

Cusseglie Heinrich Berther

Probablamein eis ei necessari da differenziar tgei incaricas che duein vegnir exequidas dil maun public, resp. entras organisaziuns privatas.

6. *Traffic communal e cantunal*

Cusseglie Flavio Murer

"Gia dapi entgin temps occuora la discussiun davart la sanaziun dil tunnel da via dil Gottard. Differentas variantas en connex cun quella sanaziun che duei entscheiver ca. igl onn 2020 ein gia vegnidas presentadas. Il zercladur da quest onn spetgan ins empremas sliaziuns. Gest ier han ils cussegliers dils stans dils Cantuns pertuccai denton signalisau claramain ch'els ein buca cuntents cun igl agir dil departament Leuthard. Ultra da quei fatg han nos dus cussegliers Engler e Schmid adina puspei fatg menziun ch'il Grischun ei buca promts da surprender tut il traffic supplementar duront ils treis ni dapli onns. Gest duront quei temps duein ils giugs olimpics digl onn 2022 haver liug el Grischun.

Segiramein in'aventura ch'ei buca da dumignar senza traffic supplementar e quei oravontut duront il temps da construcziun e preparaziun. Tenor mei eis ei ussa impurtont che la Surselva en general e la Sursassiala en special s'annunziun en quella discussiun per porscher maun per sligiazions pragmaticas. Quella sligiazion savess cuntener in access cun in tunnel da via naven da Caschinutta naven dalla sortida dall'autostrada entochen sigl intschess dalla vischnaunca da Tujetsch. Ultra da quei savess ins sligiar la situaziun da traffic en nossas vischnauncas cun vias ni tunnels da sviament. Las remeduras necessarias vid l'avertura sur onn dil pass Lucmagn fussen ils ulteriurs pass. Secapescha ch'era la situaziun dalla Val Blegn gioga ina gronda rolla en quei concept. Cun ina tala sligiazion havein nus da survir ils treis onns dalla sanaziun dil tunnel da via dil Gottard (variante bloccada totala). Nies gudogn suenter la reavertura dil tunnel da via dil Gotthard sanaus ei ina colligiazion directa en Surselva ed il Grischun per l'entira Svizra centrala e dil nord. Secapescha ch'era la variante neu dil sid vegn rinforzada. Gest ussa ei il temps arrivaus da dar signals. Nossa regiun sa porscher sligiazions pil traffic individual e da commerci a liunga vesta. Nossa muntogna sa aschia sustener il motor economic dall'entira Svizra a moda exemplarica. Jeu supplicheschel la suprastanza da preparar ina resoluziun adeguata per mauns da nies parlament communal e da schar giugar ils buns contacts necessaris. Havein nus buca la curascha da reagir ad uras, audel gia oz las lamentaschuns pertuccont il traffic nunsupportabel duront quella fasa brisanta."

Gerau Iso Mazzetta

Sa sustener las objecziuns. El menziunescha denton che la vischnaunca da Mustér laguota, sin fundament dallas mesiraziuns da traffic permanentas, gia oz dapli traffic ch'il Pass dil Gelgia. Ina sligiazion d'in tunnel enviers vest stuess perquei era enserrar in'utgida dil vitg.

El sa menziunar ch'igl ei previu da sanar uonn la Via Sursilvana. La procedura da submitiun ha giu liug. Il cussegl da vischnaunca vegn a vegnir confruntaus proximamein cun la damonda da credit che sto vegnir suttamessa alla cuminonza dils votants. Sper la sanaziun cumpleina dil stradun ensiara il project era ina sanaziun dil parcadi a Davos-Mustér, sco era il remplazzament da numerusas lingias da provediment

Il Cantun ha construì a Pardomat la punt sur il Rein. Schegie che la vischnaunca preferess ch'il Cantun cuntinuass ladinamein la construcziun dalla via per haver in access per la realisaziun dalla Ovra Russein, han ins l'impressiun ch'il Cantun persequiteschi auters interess.

Quitaus fa era la via a Cavardiras. Bein ha il Cantun elaborau in project. El vul denton saver nuot da quella via, aschi ditg che la via a Pardomat ei aunc en lavur. Ins sa mo sperar ch'il quorum da habitonts a Cavardiras crodi buca sur pli liung temps sut 30. Cass cuntrari vegn la via surdada alla vischnaunca.

Igl atun ha la vischnaunca pervia da quei quorum stuiu surprender la via da Mumpé Tujetsch. Ils cuosts pil survetsch d'unviern vegnan a figurar per l'emprema gada el quen da menaschi dalla vischnaunca.

En connex cun la prolungaziun dalla galleria al Pass Lucmagn preveda il Cantun da sanar la via sin l'entira lunghezia. Aschia ei vegniu surdau dacuort la projectaziun dil tschancun naven da Salaplauna entochen a Fontanivas. Las lavurs per la sanaziun dalla punt Russein ein vegnidas surdadas. Questa stad eis ei da quintar sil stradun cun 5 plazzals da lavur naven da Mustér entochen a Flem. Il fatg che las lavurs vid l'utgida da Flem ein finidas, lubescha al Cantun da cuntinuar pli generusamein cun la sanaziun dil stradun.

Las lavurs dalla Via Faltscharidas e la via Pintga ein terminadas. A Raveras ei aunc pendent la terminaziun, a Faltscharidas entginas lavurs da cuvrida e vid ils contuorns, sco era la terminaziun.

La cuvrida dallas vias ha pitiu pulitamein igl unviern. Quei vegn a pretender ulteriuras investiziuns.

La projectaziun dalla Via Run, ch'ei en in miserabel stan, ei en lavur. Quellas lavurs ein vegnidas spustadas per in onn muort las investiziuns el Center da sport e cultura. La realisaziun ei prevedida pils onns 2013/14. Ils ulteriurs projects vegnan realisai el rom dallas pusseivladads finanzialas.

Cussegliaer Heinrich Berther

In tunnel sut il Pass Alpsu füss ina schanza per nossa regiun. Il traffic individual ei in mied indispensabel per regiuns periferas. La ponderaziun dalla resoluziun gauda sia simpatia. Denton eis ei necessari che quella resoluziun gudess era ils sustegn dallas vischnauncas vischinontas, sco era dalla Val Blegn. Quei sustegn augmentass la schanza per ina realisaziun.

Gerau Iso Mazzetta

La suprastanza communal vegn a discussiunar quellas objecziuns. Aschinavon ch'ins cumbinescha il tunnel cun in sviament dil Vitg, savess la suprastanza communal probablamein sustener ina tala resoluziun.

Cussegliaer Pirmin Lozza

Il tetel 6.2.3 el plan d'activitad entochen 2012 cuntegn ulteriurs projects da vias. Eis ei da quintar che quels projects vegnan buca realisai? A Mumpé Tujetsch ei previu in'infrastructura turistica sanitaria. Tgei capescha la suprastanza communal sut quei project? Il program d'activitad preveda la realisaziun d'in sutpassadi a Chischliun, cura san ins quintar che quei sutpassadi vegni realisaus?

Con lunsch ein ins progredaus pertuccont anflar in niev purtader pil bus local? Han ins evtl. anflau ina sligaziun per menar in ulteriur cuors dil bus cuort avon miezdi (11:30 uras) a Segnas? Quei simplificass d'ina vart il retuorn per personas attempadas mo era il transport pils affons da scola.

Gerau Iso Mazzetta

Il plan d'activitad cuntegn secapescha mo las lavurs previstas per la perioda d'uffeci 2009/2012. Il plan da finanzas ed investiziuns fixescha denton las investiziuns previstas entochen igl onn 2016 e suro. Actualmein gauda la sanaziun dalla Via Run prioritad. Las investiziuns en projects da vias communalas ein vegnidas plafonadas sin annualmein frs. 400'000.--. Quella rama restrenscha las investiziuns. Las prioritads per projects da vias sedrezzan denton era tenor il nez e buca mo il stan dallas vias.

Ins preveda da realisar el pistregn a Mumpé Tujetsch sper la Senda Sursilvana tualettas publicas. A Mumpé Medel ein quellas vegnidas realisadas entras l'Uniun da scursalar e viandar cun sustegn dalla vischnaunca e da personas privatas.

Il sutpassadi a Chischliun sto, tenor incarica digl uffeci federal da traffic, vegnir realisaus sil pli tard igl onn 2014. La projectaziun succeda igl onn 2012. Proximamein duei in sboz vegnir surdaus alla Viafier retica per posiziun.

Pertuccont anflar in niev purtader pil bus local han ins anflau entochen oz negina sligiaziun. La damonda da menar cuors supplementars ei vegnida persecitada. D'ina vart in cuors entochen Salaplauna sco era in tal a Segnas. Quels cuors supplementars spretendessen ina secunda squadra da manischnunz quei ch'ei cumbinau cun cuosts buca supportabels. Aschinavon ch'ins vegn da realisar ina taxa directiva per habitaziuns secundaras, stattan evtl. mieds supplementars a disposiziun per la finanziaziun dall'infrastructura turistica, che savessen era vegnir duvrai pil menaschi dil bus local.

7. Ambient e planisaziun

Gerau Roger Tuor

Revegn ad entginas objecziuns concernent la segirtad publica. La fusiun dils corps da pumpiers al corp da pumpiers Sursassiala ei terminada e gartegiada. Il menaschi sa evtl. aunc vegnir optimaus entras il diember da pumpiers. Actualmein prestan ca. 100 personas survetsch. Fastedis fan aunc las differentas prescripziuns en las leschas da pumpiers, specialmein il cuoz da survetsch e las taxas da cumpensaziun. Per prevegnir a malaveglias eis ei necessari d'unificar quels puncts. Plinavon ei vegniu dau l'incarica da procurar ina planisaziun pigl acquist da material a liunga vesta, per possibilitar che quellas investiziuns san vegnir ettapadas.

Pertuccont la protecziun civila s'occupa la vischnaunca specialmein dils stabiliments publics che sesanflan en in bien stan. In bien contact regia cun il cumandant dalla regiun, Hubert Capaul. Actualmein ha liug mintga atun in cuors dalla protecziun civila a Mustér.

Deplorablamein fa il militar praticamein negin diever dil cantonament era sch'igl ei vegniu pretendiu investiziuns da ca. frs. 100'000.--.

Actualmein existan duas corporaziuns d'aua. Ord vesta dil departament ston las duas corporaziuns denton fusiunar a cuorta vesta. Quei buca pervia ch'ils organs dalla corporaziun da Mumpé Medel adempleschan buca lur incaricas. La problematica schai tier las pretensiuns sil sector dalla higiena e segirtad da victualias.

Il project general davart igl allontanament dallas auas (concepziun generala) ei vegnius terminaus. La realisaziun duei denton succeder pass per pass senza sfurzar. Actualmein ei la serenera da Madernal en projectaziun e realisaziun. Il vischinadi da Mumpé Medel ei vegnius colligiaus cuort avon Nadal cun la serenera. Ils ulteriurs projects duein vegnir realisai ton sco pusseivel en cumbinaziun cun la sanaziun dallas vias. La serenera a Raveras funcziuna oreifer, grazia allas habilitads dil survigilader eis ei era stau pusseivel da refierer differentas investiziuns.

Il sistem da rumians funcziuna fetg bein. La piazza da rimnada a Raveras ha quasi la funcziun d'ina filiala dil stabiliment a Rueun. Igl ei denton adina puspei necessari d'intervegnir pertuccont il material che vegn furnius e cheutras optimar e megliar il menaschi.

Cusseglier Heinrich Berther

La dismessa da rumians entras la Regiun Surselva ei per silmeins 30% memia cara. Quels mieds duessen star a disposiziun allas vischnauncas. La Regiun duei impunder meglier lur mieds finansials enstagl d'investar en immobilias.

Gerau Roger Tuor

La Regiun Surselva ei ina dallas pli favoreivlas regiuns in summa pertuccont ils cuosts per la dismesa dils rumians. Bein ei semplunau ina reserva da ca. 12 milliuns francs. Quella summa ei denton necessaria per realisar la proxima etappa dalla deponia a Rueun. Cheutras sto la Regiun buca mulestar las vischnauncas cura ch'ei va per finaziar la realisaziun da quella etappa.

Cusseglie Pirmin Lozza

La maschina da pista che sesanfla sin la parcella dil Hotel Disentiserhof all'entrada dil Vitg duess vegnir allontanada.

Cusseglie Alfred Spescha

Co ei la pretensiun che la via da Russein stoppi puspei vegnir refatga suenter che las lavurs ein finidas da capir? Han las vischnauncas buca reagiu encunter? Co se presenta la clav per la repartiziun dils cuosts pil manteniment dalla via el futur?

President communal

Tier la via Barcuns setracta ei d'ina pretensiun exagerada dallas organisaziuns digl ambient, che sa buca vegnir risguardada. Ils cuosts pil manteniment dalla via vegnan reparti sco tochen dacheu.

Cusseglie Robert Cajacob

In pign tschancun sur il stradun ei deponiu ella Val Sogn Placi pliras grondas travs da fier. Tgei consequenzas san quellas haver per las punts dil stradun resp. dalla viafier en cass d'ina lavina?

Cusseglie Pirmin Lozza

Igl 1. da fevrer 2012 ei il cussegl da vischnaunca vegnius orientaus davart il concept co reglar la problematica dallas habitaziuns secundaras. Cuort suenter ha la suprastanza communal relaschau la zona da planisaziun. Pertgei ei la communicaziun succedida cun in auter cuntegn che quella dalla vischnaunca da Tujetsch e pertgei gest in meins avon la votaziun davart l'iniziativa?

President communal

Mustér ei ina dallas davosas vischnauncas che ha relaschau ina zona da planisaziun. Desister d'ina tala disposiziun fuss stau in schliet signal en favur dall'iniziativa. Deplorablamein ei quella tuttina vegnida approvada. La decisiun dalla suprastanza communal dalla zona da planisaziun se basa sin la lescha davart la planisaziun dil territori dil Grischun.

8. *Economia*

President communal

La plipart dallas disposiziuns e decisiuns ein gia vegnidas commentadas. A vesta dil temps avanzau duei ins serestrenscher sin las damondas.

Gerava Cecilia Maissen-Desax

La cuminonza dils votants ha approvau la damonda generala davart l'execuziun d'ina meglieraziun generala en vischnaunca. Sco proxim pass vegn ins a preparar las directivas per la submitsiun da projectaziun e suttammer al cussegl da vischnaunca ina damonda da credit per la projectaziun. Silsuenter vegn ins a basa dalla submitsiun ad eleger igl inschignier. Clar ei ch'il concept ecologic ch'ei vegnius elaboraus e che sesanfla en sia fasa finala vegn ad esser ina part dalla meglieraziun funsila. Il rapport ei actualmein tiel uffeci per la natira ed igl ambient.

Silsuenter vegn el suttamess alla vischnaunca e lu als purs. Sin fundament da quei rapport vegn ins era a saver realisar ils contracts pertuccont il manteniment e la tgira da praus e pradas. Evtl. vegn ins era ad anflar pusseivladads da scursanir il temps per realisar la meglieraziun.

Cusseglier Heinrich Berther

Igl ei stupent ch'ins sa reducir il temps da 30 entochen 40 onns sin evtl. 20 onns. Grond'attenziun eis ei da dar alla sanaziun dalla via da Cavardiras a Pardomat, ch'ei en in schliet stan. Evtl. duess ins ponderar da fusiunar quels dus vischinadis per prevegnir ch'il quorum da 30 habitonts sereduceschi sut 30.

Geraua Cecilia Maissen-Desax

La suprastonza communal ha dau neginas empermischuns ch'il cuoz dalla meglieraziun vegni reducius sin 20 onns. Ella vegn denton a s'engaschar ch'il termin previu sappi vegnir scursanius ton sco pusseivel.

President communal

Ins vegn a prender encunter las objecziuns fatgas per ponderaziun.

Presidenta dil cussegl da vischnaunca

Dat la pusseivladad da revegnir ad ina posiziun u l'otra

Gerau Iso Mazzetta

Constatescha ch'ils affons da lieunga romontscha han puspei giu difficultads linguisticas a caschun dils examens d'admissiun al gimnasi. El supplichescha ils organs politics cumpetents d'intervegnir per che quella situaziun vegni megliurada.

Cusseglier Robert Cajacob

Drezza in appel alla suprastonza communal pertuccont tener en maun public ils baghetgs communal a favur pil diever ed ils basegns d'uniuns e dalla cultura.

Decisiun

Unanimamein pren il cussegl da vischnaunca enconuschientscha dil program d'activitad 2009 – 2012 revediu.

Presidenta dil cussegl da vischnaunca

A vesta dil temps avanzau vegn la seduta interrutta. La cuntinuaziun ei prevedida per mardis, *ils 20 da mars 2012 allas 20¹⁵* uras en casa communal.

Ella gratulescha a cusseglier Pirmin Lozza per la naschientscha dil fegl Timo e giavischa als geniturs Pirmin e Helena Lozza tut bien e bia plascher.

Cusseglier Heinrich Berther sa muort la sesiun dil Cussegl grond buca prender part alla seduta da mardis proxim.

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér
La presidenta: Igl actuar:

Rita Huonder-Tenner

Ervin Maissen